

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2009

Muisteltu ja kuvattu suomalainen kylä –
toimintasuunnitelma moniaineistaisen ja
monimetodisen tutkimustekstin
luomiseksi

Anna Kirveennummi ja Riitta Räsänen

Polkuja etnologian menetelmiin
Pirjo Korhokangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala(toim.)
Helsinki: Ethnos ry 2005
s. 89 - 103

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

www.helsinki.fi/opiskelijakirjasto
opiskelijakirjasto-info@helsinki.fi

Pirjo Korkiakangas
Pia Olsson
Helena Ruotsala (toim.)

POLKUJA ETNOLOGIAN MENETELMIIN

ETHNOS RY • HELSINKI

ETHNOS-TOIMITE 11

Toimittajat: Pirjo Korhokangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala

Teoksen julkaisemista ovat tukeneet Seurasaarisäätiön Emil ja Lempi Hietasen rahasto sekä Opetusministeriö. Kirjoittajat ovat luovuttaneet artikkelinsa palkkiotta julkaisun käyttöön.

Taitto: Tieteellisten seurain valtuuskunta

Kannen suunnittelu: Ville Korhokangas

ISBN: 951-96345-4-1

ISSN: 0957-511X

Gummerus Oy, Saarijärvi 2005

MUISTELTU JA KUVATTU SUOMALAINEN KYLÄ – TOIMINTASUUNNITELMA MONIAINEISTOISEN JA MONIMETODISEN TUTKIMUSTEKSTIN LUOMISEKSI

Anna Kirveennummi ja Riitta Räsänen

Nykyisten postmodernien historiakäsitysten mukaisesti historia mielletään kommunikaatioksi. Silloin tapahtuneelle annetaan merkitys nykyajassa ja se vaikuttaa edelleen tulevaisuuteen (esim. Pihlainen 2002, 165–178). Tämä historianäkemykseen sopii hyvin sellaisiin arkitietoa tulkitseviin perinteen- ja kulttuurintutkimuksen suuntauksiin, joissa huomio kiinnitetään inhimilliseen vuorovaikutukseen ja merkityksentantoon sekä siihen, miten ihmiset luovat omaa elämismaailmaansa ja suhdettaan aikaan, paikkaan ja tilaan.¹

Kansatiede on luonut oman profiilinsa kansallisen kulttuurin tutkimuksen traditiossa pitkälti kenttätutkimuksen varaan. Havainnoinnin ja dokumentoinnin kohteena ovat olleet ihmisten arkielämään liittyvät piirteet: toimijat ja yhteisöt tapoineen, asuminen, rakennukset, muu fyysinen ympäristö, esineet, työ ja tekniikka organisaatioineen. Dokumentaatiot ovat yleensä luonteeltaan tekstuaalisia, kertovia sekä visuaalisia: piirustuksia, valokuvia, filmejä, tekstin muotoon saatettua muistelu- ja muistitietoa, esineitä jne. Arkistoissa ne on luokiteltu tiettyihin historiallisten kansa- ja perinnetieteellisten tutkimuskäytäntöjen vakiinnuttamiin kategorioihin, jotka eivät reagoi tai reagoivat hitaasti tutkimusintressien muutokseen (Lilja 1996). Viimeisen sadan vuoden ajan kansatieteilijät ovat osallistuneet suomalaisesta kansankulttuurista kertovan kuvan rakentamiseen, ja sittemmin tuon kuvan tuottamisen purkamiseen (esim. Anttila 1988, 108–118; Korhonen & Räsänen 1989; Sääskilahti 1997; Lönnqvist 2000; Kirveennummi & Räsänen 2000; vrt. etnologia Ruotsissa Löfgren 1996).

Tässä artikkelissa käsitellään kysymyksiä, joita on noussut esiin tulkittaessa kansatieteellisissä kenttätöissä 1900-luvulla tuotettuja ja arkistoituja kylätutkimusaineistoja. Artikkelin pohjautuu *Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna* -julkaisun tutkimus- ja kirjoitusprosessiin. Pyrimme avaamaan tutkimusprosessimme kulkua ja selittämään omia tavoitteitamme ja mahdollisuuksiamme pääasiassa 1950- ja 1960-luvuilla tuotetun arkistoaineiston tulkitsemiseksi ja julkaisemiseksi. Tavoitteemme on tuoda esiin myös niitä aineiston näyttämisen tapoja, joilla olemme pyrkineet luo-

maan erilaisille lukijoille kokemuksellisesti avautuvaa esitystapaa. (Ks. Kirveennummi & Räsänen 2000, 7–11).² Kun tässä yhteydessä on pohdittu sitä, miten aikaisemmin tehdyt dokumentaatiot aukeavat uusille lähestymistavoille, kysymyksille ja tulkinnoille on muistettava, että kunkin ajan aineistot säilyttävät syntykontekstinsa, jota emme halunneet tässä uudessakaan tulkintatilanteessa ohittaa.

Ruotsalaisen etnologin Bo G. Nilssonin mukaan arkistoaineistoja uusista näkökulmista hyödyntävän tutkimuksen prosessissa kohdataan eräänlainen kaksoistehävä: tutkimuksen on sekä tunnettava aineiston tuottamiseen liittyvät taustadiskurssit että sen lisäksi kyettävä antamaan kuva niistä yhteiskunnallisista prosesseista ja ilmiöistä, joihin aineistot liittyvät. (Nilsson 1996, 27; ks. myös Bergqvist & Svensson 1999.) Tämän lisäksi arkistoista esiin nostetut kylätutkimusten kenttätyöaineistot edellyttävät myös tutkijan oman menneisyyskuvan ja sen eri merkitysten miettimistä: mikä on suhteemme kuvattuihin ilmiöihin ja niiden luku- ja kuvaustapoihin, autenttisuuteen, nostalgiaan tai menneisyyteen arvona.

Tulkintatraditioiden rekonstruktio eli miten jäljellejääneestä on kerrottu
Aloitimme kansatieteellisten kylätutkimusaineistojen rekonstruoivan tulkinnan tutkimuksen tilaajan eli Seurasaarisäätiön odotusten puitteissa. Pää tavoitteena oli nimenomaan ns. Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineiston analyysi. Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineistoksi kutsutaan 1990-luvun alussa museovirastoon tallennettua kokoelmaa, joka käsittää 1950- ja 1960-luvuilla kaikkiaan 33 tutkimuskohteesta tehtyjen kenttätöiden raportteja eli käsikirjoituksia. Niiden yhteyteen on tallennettu kustakin kohteesta kertynyt visuaalinen aineisto, yhteensä noin tuhat yksityiskohtaista rakennus- ja asemapiirustusta, noin kuusituhatta valokuvaa sekä runsaasti eri arkistoista kopioituja asiakirja-aineistoja. Kenttätutkijat olivat liikkuneet myös arkistoissa ja kirjastoissa kooten tietoja kartoista, perukirjoista, henkikirjoista, topografisista kuvauksista ja eri aikatasoja valottavista paikallistutkimuksista. Niitä on pidetty kansatieteellisissä tutkimuskäytännöissä kansanelämää kuvaavia kenttätyöaineistoja ”täydentävinä” lähteinä kustakin paikasta (esim. Talve 1972).³ Aineistokokoelma sai alkunsa maaseutukulttuurin taltiointityöstä, jonka organisoi Seurasaaren ulkomuseon intendenttinä aloittanut ja myöhemmin Kansallismuseon kansatieteellisen osaston johtajana sekä Helsingin yliopiston professorina toiminut Niilo Valonen. Vähitellen maaseudun kyläasutusten taltiointi kasvoi ohjelmalliseksi, joskin tavoitteiltaan muuttuvaksi, kylätutkimusprojektiksi.

Niilo Valonen ei ole missään lukemassamme tekstissä kirjoittanut selkeästi julki omaa kyläkäsitystään. Käsitteen käyttöyhteyksistä olemme päätelleet, että ”kylällä”

on Seurasaarisäätiön aineistoissa viitattu maaseudulla sijainneisiin asutusryhmiin, joiden asukkaiden elämisen tapa on ollut sidoksissa luontoon ja luonnonresurssien hyödyntämiseen. Maaseudun kylä oli hahmoltaan lähekkäin sijaitsevien maalaistalojen ryhmä, joka erottui rakennettuna ympäristönä ja ihmisen työn jälkinä maisemassa. Kylien syntytaustalla, iällä ja hallinnoinnilla selitettiin toisaalta kyläilmiön paikallisia eroja, mutta vielä voimakkaammin juuri kyläilmiöllä itsellään selitettiin Suomen kulttuurihistoriallisia eroavuuksia eli kansallisen kulttuurin kahta dikotomista komponenttia, itäistä ja läntistä (vrt. Sarmela 1994; ks. myös Junkala 1998; Virtanen 1934).

Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineistojen laajuus ja heterogeenisuus ja niiden tarjoamien mahdollisuuksien moninaisuus tekivät tutkimuskysymysten määrittämisestä ongelmallisen tehtävän. Ennen aineiston ensimmäistä lukemista meidän oli kerättävä aineistot eri arkistopaikoista. Käsittelyn (kuvauttamisen ym.) jälkeen ne oli arvioitava ja rajattava alustavasti. Keskityimme ensimmäisellä lukukerralla aineistoihin, jotka vastasivat mielekkäästi esittämiimme kysymyksiin ”mitä on kylä, missä yhteyksissä ja kenelle?” Alkuperäisten tutkimustavoitteiden ja kenttätutkijoiden kylissä esittämien kysymysten rekonstruoimiseksi oli selvitettävä aineiston (koko kylätutkimusaineiston eli aineistokorpuksen) syntykontekstit ja kenttätutkijoiden lähestymistavat suomalaiseen kylään sekä pohdittava niiden vaikutusta aineistojen esittämistapaan.

Kansatieteen kylätutkimusten historiaa ja metodeja käsittelevän kirjallisuuden perusteella meillä oli esiyymmärrystä siitä, miten arkistoidut kenttätyöaineistot liittyvät kansatieteellisen ja osin myös historiallisen ja maantieteellisen kyliä käsittelevän tutkimuksen traditioihin (Anttila 1976; Sallinen-Gimpl 1982; Räsänen 1993; Kirveenummi 1997; Heikkinen 1999). Ensimmäiset lukukerrat aineistojen äärellä näyttivät, että kylät ja kyläläisyys oli hahmotettu eri kohteissa hyvinkin heterogeenisesti kenttätutkijoiden henkilö- ja tilannekohtaisten valintojen pohjalta. Sekä tekstien (kenttätyöraportteihin eli kyläkäsikirjoituksiin kirjoitetut haastattelupuheet ja havainnot) että piirustusten ja valokuvien valinnat ja painotukset korostivat kuitenkin pääasiassa menneeseen suuntautuvaa kenttätutkijan näkökulmaan (etic) perustuvaa tutkimustraditiota, jonka nimesimme historiallis-etnografiseksi. Historiallis-etnografisen näkökulman sisältä hahmotimme edellä mainittua heterogeenisuutta ja erilaisia valintoja ymmärtääksemme seuraavat viisi lähestymistapaa. Ne ovat osin päällekkäisiä, mutta kytkeytyvät tiettyihin tulkintatraditioihin, joilla on enemmän tai vähemmän vakiintuneet ilmaisutapansa tai diskurssinsa.

1. Antikvaaris-etnografinen lähestymistapa "suomalaiseen kylään" on kohdistunut etupäässä kansallisen ja paikallisen fyysisen luonnon ja rakennetun ympäristön materiaalisten piirteiden keräilyyn, taltiointiin ja esittämiseen varhaisissa museo-kokoelmissa ja kirjallisuudessa (esim. Hirn 1970; vrt. Tiitta 1994). Luotuja dokumentteja, kuten muistitietoon perustuvia tekstejä, piirustuksia ja valokuvia pyrittiin käyttämään todisteina myös suomalaisen kylän ja asutun maiseman jatkuvuudesta ja muutoksesta osana laajempaa kansallisen kulttuurin rakentamis- ja pelastamisprojektia. Pelastamisretoriikkaa on toistuvasti perusteltu modernisointi aiheuttamalla kulttuurimaiseman katoamisen uhalla. Tämä ajattelu oli koko Seurasäätiön ohjelman muotoutumisen taustalla ja tutkimuksen motiivina (Valonen 1970).
2. Kulttuurihistoriallinen lähestymistapa "kylään" laajensi tutkimuksen koskemaan agraarin elämän kokonaisuutta jatkumoineen ja muutoksineen tietyssä asutuksellisesti ja hallinnollisesti rajatussa paikassa. Pyrkimyksenä oli rekonstruoida historiallisten arkistomateriaalien avulla kylän synty, sen asukkaat eriaikaisten vallankäytön kohteina, alamaisina ja taloudellisina toimijoina vaihtelevin arvotuksin. Kulttuurihistoriallinen lähestymistapa liittyi kansallisen kulttuurin kokonaiskerptomuksen kirjoittamiseen, mutta myös maakunnallisten erojen ja heimoidentiteettien tuottamiseen ("sarkajakoinen kylä", "hämäläinen kylä" jne. Ks. esim. *Vanhaa Hauhoa* 1934; *Suomen Kulttuurihistoria* II 1934).
3. Alueellis-morfologisessa lähestymistavassa "kylä" nähtiin tietyn näkyvän asutusryhmän muodostamana kokonaisuutena. Asutusryhmiä mitattiin ja tyyppiteltiin keskeisinä pidettyjen alueellisten, historiallisten, maisemallisten ja esteettisten erojen perusteella (esimerkiksi mäki-, pelto-, joenvarsi tai rivikylä, hajakylä). Paikkaan kytkeytyvät kuva- ja kartta-aineistot olivat tässä keskeisellä sijalla. (Hagar 1952; Erixon 1962; Nikander 1975 [1916].)
4. Yhteisöllis-toiminnallinen lähestymistapa "kylään" painottuu esimerkiksi E.A. Virtasen, Veikko Anttilan ja Kustaa Vilkun kansatieteellisissä kenttätutkimuksissa sekä arkistomateriaaleihin perustuvissa kansanomaisten yhteiskuntamuotojen tutkimuksissa. Pienyhteisöjen sisäiset sosiaaliset ja taloudelliset suhteet muodostivat sen asukkaiden vuorovaikutuskentän, "toiminnallisen kylän". (Anttila 1968; Anttila 1976, 3.)

5. Kyläyhteisyyttä ja kylälle annettuja merkityksiä avaavia lähestymistapoja löytyy esimerkiksi matkakuvauksista ja ylipäänsä omakohtaisuutta painottavista paikkojen etnografisista kuvauksista. Esimerkkinä voi mainita Samuli Paulaharjun kirjoitukset ja muistelevan kirjallisuuden sekä arkistoihin kilpakeruilla kerätyt muistitietoaineistot. Niissä on tulkittavissa kirjoittajan omia, mutta myös kylän asukkaiden muisteluita ja kokemuksille annettuja merkityksiä. (Esim. Paulaharju 1923; 1933; Tokoi 1953.)

Tutkimuskysymysten ja käsitteiden valinnat

Kirjaprojektin tavoitteena oli tehdä aineistolähtöisesti ymmärrettäväksi ilmiötä "suomalainen kylä". Toimintasuunnitelmaa ja tutkimusongelmaa hahmottaessamme pohdimmekin, missä mielessä milloinkin oli tarkoituksenmukaista puhua "kylästä", vai olisiko jokin toinen käsite, kuten paikka parempi kuvaamaan tutkittuja kohteita. Alueellisesti tutkimuskohteet eivät yleensä kattaneet "kokonaisia" kyläalueita tai yhteisöjä, vaan aineistoissa korostuivat yksittäisten talojen, taloryhmien tai sukujen etnografiset kuvaukset. Totesimme kylä-käsitteen sen aikojen kulussa ja eri tieteenaloilla saaman moniaineksisuuden vuoksi ongelmalliseksi työkaluksi. Katsoimme, että sama arkikielinen käsite kylä ei toiminut sekä tutkimuksen kohteena että analyysivälineenä.

Perustimme tulkintamme osin hermeneuttis-fenomenologisen tutkimustradition etnologisiin sovelluksiin, joiden lähimmät metodikuvaukset löytyivät ruotsalaisista etnologisista kulttuurianalyttisistä sovelluksista (ks. Ehn & Löfgren 1996 lähteineen). Suunnittelimme kyläkuvausten jäsenyyksen paikka -käsitteen näkökulmasta. Aika, paikka ja sosiaalinen ovat olleet kansatieteen realistisen tutkimusotteen perusdimensioiksi kutsuttuja jäsentäjiä: ajalla, ajoituksilla ja aikasarjoilla kenttätutkijat ovat jäsentäneet paikkaa ja sen fyysistä sijaintia erilaisine piirteineen. Samalla he ovat luoneet kohteelle (paikalle) tilallisen järjestyksen (Ränk 1949; 1951), eli luoneet oman versionsa paikan merkityksellisestä kokonaisuudesta. Rakennuksiin ja kohteen topografiaan keskittynyt tutkimus on tuottanut runsaasti visuaalista aineistoa, jossa myös aikaan kiinnittyminen, jatkuvuutena, katkoksina ja muutoksina, on vahvasti läsnä. Kenttätutkijoiden tuottamat rakennushistorialliset, kansan rakentamisen tavan, mittauspiirroksiset ja valokuvat (dokumentoinnit) antoivat mahdollisuuden käyttää arkielämän muistelukerronnan rinnalla merkittävänä kertovana lähderyhmänä runsasta visuaalista aineistoa selityksineen.

Tässä yhteydessä paikalla tarkoitetaan ihmisten ympäristöön projisoimien suhteiden (esim. elämänhistoria, asumishistoria, sukulaisuus) merkityksellistä kokonai-

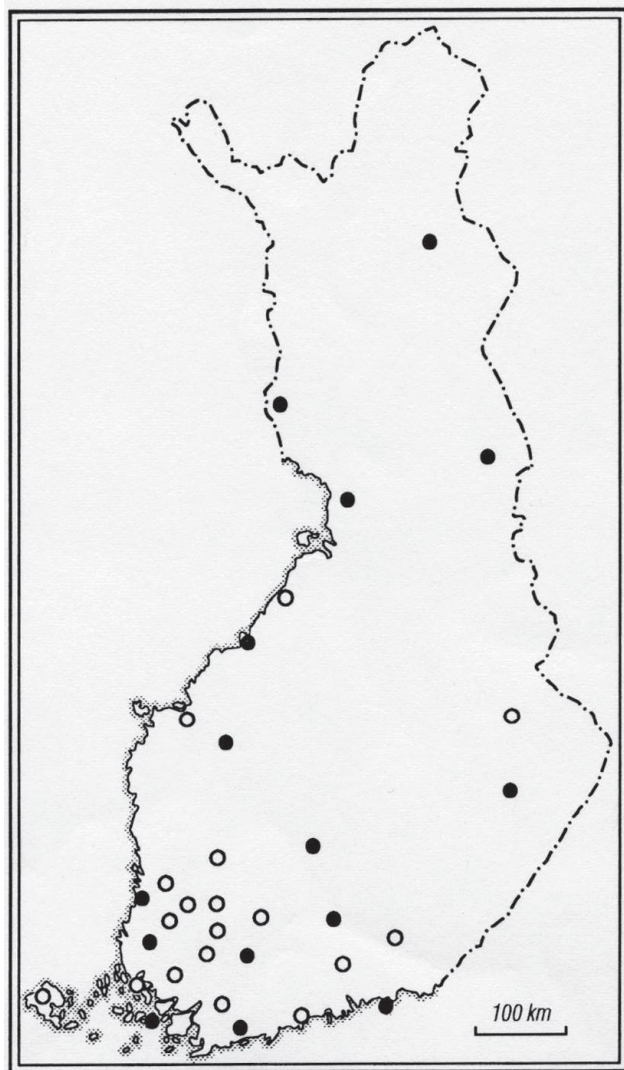
suutta (Karjalainen 1997, 231). Aineistojen ensimmäiset lukemiskerrat osoittivat, että ne merkitykselliset kokonaisuudet, jotka Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineistoista avautuivat, kuvasivat paikkaa ja ihmisten tai heidän paikkasuhteittensa jättämiä jälkiä nimenomaan menneissä aikamuodoissa, vaihteleviin historiallisiin aika-kerroksiin kiinnittyen.

Ihmisten sosiaalinen elämä jäi kenttätutkijoiden kuvauksissa usein muiden ulottuvuuksien ja erityisesti fyysisen asuinympäristön kuvausten varjoon. Mahdollisuuksien mukaan pyrimme kuitenkin avaamaan edellä esitellyn kenttätutkijan historiallis-etnografisen näkökulman rinnalle ns. kylässä asuvan toimijan tai käyttäjän näkökulman (emic). Tavoitteena oli tuoda esiin paikka menneessä niin, että saisimme mukaan ihmisten sisäpuolelta kokeman nykyhetken tai tutkijan tulkitseman ja mahdollisena pitämän menneen sijainnillisen kokemuksen (vrt. Paasi 1996, 222; Knuuttila 1998b, 199). Toimijan näkökulman korostaminen rajasi Seurasaarisäätiön aineistoista kirjaa varten valittavaa tutkimusaineistoa eli korpusta oleellisesti. Tavoitteeksemme tuli nostaa esiin sellaisia kuvauksia ja aineistoja, jotka jollakin tavalla näyttivät asukkaat, kuvatut ihmiset aktiivisina toimijoina, jotka antoivat merkityksiä kulloinkin kuvatulle ajalle, tilalle ja paikalle tai sosiaaliselle vuorovaikutukselle.

Aineiston näyttämistä ohjaavat valinnat ja kompromissit

Kaikkien tutkittujen kylien (33 kpl) aineistot alustavasti analysoituamme päädyimme esittelemään 15 kohdetta eri puolilta Suomea. Suomen eri alueita ei kyetty tämän länsisuomalaiselle kyläalueelle keskittyneen kylätutkimusprojektin aineistojen avulla kuvaamaan likikään tasapuolisesti. Meillä ei ollut myöskään mahdollisuutta hankkia Seurasaarisäätiön kylätutkimusohjelmaa täydentävää itäsuomalaista aineistoa. Valitsimme esiteltävät paikat sijainnin ohella aineiston laatua ja sisällöllisiä variaatioita painottaen niin, että kunkin kohteen kautta voitaisiin esitellä erilaisia keskeisiä asukkaiden arkielämään ja toimintaan liittyviä laajempia teemoja. Kerromuksen rakenteen muotoilimme siten, että jokaisessa kuvattaisiin tietyt samat perusasiat suurin piirtein samassa järjestyksessä. Kenttätutkimuksissa aikanaan valitut painotukset vaikuttivat kuitenkin kuvausten tyyliin ja rajauksiin kussakin esitelyssä.

Tavoitteenamme oli esittää tai rekonstruoida kenttätutkimuksen preesensin (mennyt nykyisyys) ja kuvatun ajan (mennyt mennyt) välinen suhde (vrt. Raivo 1997; Knuuttila 1998a). Ajattelimme, että kyläkuvausten ei tarvitsisi muodostaa yhteisöllisiä jatkumoa tai yhteisökokonaisuuksia ajassa ja tilassa (vrt. Lönnqvist 2000, 7–9; jatkuvuudesta Junkala & Määttä (toim.) 2002, siinä erityisesti Lönnqvist 2002). Ar-

Kansallismuseon ja Seurasaarisäätiön kenttätutkimuksia 1950- ja 1960-luvuilla. Kursivoidut ja karttaan tummennetulla merkityt kylät ja taloryhmät valittiin *Suomalaisen kylä*-kirjaan tarkasteltavaksi. *Sodankylän Riesto, Ylitornion Kainuunkylä, Kuusamon Purnuvaara, Yli-Iin Maalismaa, Pyhäjoen Ojakangas, Lohtajan Marinkainen Singonmäki, Vöyrin Andiala, Lapuan kirkonkylän Alapää, Juuan Paalasmaa, Liperin Taipale, Jämsän Juokslahti, Ikaalisten Isoröyhiö, Ulvilan Friitala, Luvian Lemlahti, Kokemäen Harola, Tyrvään Kalliala, Sääksmäen Ritvala, Asikkalan Iso-Äiniö, Orimattilan Mallusjoki, Valkealan Kinansaari, Tammelan Porras, Punkalaitumen Haviokoski, Loimaan Krekilä, Euran Vaheenkylä, Laitilan Suontaka, Paattisten Alakylä, Velkuan Palva, Hammarlandin Bovik (Ahvenanmaa), Nauvon Innamo, Muurlan Ruotsala, Karjaan Mjölbolsta, Helsingin pitäjän kirkonkylä, Pyhtään Kaunissaari.* Piirros: Tuija Jantunen.

kistoidut aineistot – kenttätutkimuksen tulokset ja demografinen ja kartografinen arkistoaineisto – käänsovät ajatuksiamme kenttätutkimuksen taustalla olleeseen tavoitteeseen esittä toisaalta suomalaisen kylän lineaarinen historia ja toisaalta elämäntapa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa tai vanhimpien muistajien mukaan. Tarkoituksenaamme ei ollut tuottaa kronologisesti eteneviä kertomuksia, eivätkä kaikkien kohteiden lähtö- tai lopputarkastelutkaan asettuneet keskenään samoille vuosikymmenille.

Eriaikaisten arkea kuvaavien arkistolähteiden rinnakkainen lukeminen ja tietojen keskinäinen vertailu ja suhteuttaminen toisiinsa tuottavat uutta tietoa sekä menneestä että nykyisestä, ja varsinkin suhteesta menneen ja nykyisen välillä (vrt. Highmore 2002, 162). Tämän arkielämän muuttumiseen liittyvän ajatuksen koimme konkreettisesti, kun paikkojen ja aineistojen lukemiseen tarvittavan ymmärryksen hankkimiseksi tutustuimme Seurasaarisäätiön tutkimuksissa kuvattujen kylien nykyisiin eli

tässä 1990-luvun lopun maisemiin. Havaintomatkat näyttivät meille jälleen uuden tason nykyisyydestä, mutta osoittivat myös suuntaviivoja siitä, miten ja mihin kenttätutkimusta 1950- ja 1960-luvuilla oli kohdistettu ja mitä tai keitä kuvaajat (haastateltavat tai tutkijat) olivat rajanneet muisteluidensa tai kuvaustensa ulkopuolelle. Runsaan aineiston edessä kyse oli ollut ja oli edelleenkin tutkijan kysymystensä ohjaamana tekemistä valinnoista.⁴

Menneisyyteen kohdistuneista tutkimusintresseistä huolimatta haastattelupuheesta koostettuihin muistiinpanoihin, piirustuksiin ja luonnollisesti erityisesti valokuviin oli tallentunut myös kenttätyöajankohdan näkymiä, arviointia ja tulkintoja. Pyrimmekin nostamaan esiin näitä 1950- ja 1960-luvun kenttätutkijoiden huomioita yhtenä tulkinna ja ymmärtämisen ajallisena tasona.

Oman tutkimuksemme nykyisyyden ja reflektiomme jouduimme minimoimaan etupäässä muutamiin julkaisun alun ja lopun esimerkkeihin. Ratkaisuun johti kuvausten rajoitettu tila, kirjoittamiseen varattu aika ja tilaajan toive nimenomaan Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineiston esittämisestä. Lopullisen rajausvaatimuksen asetti kuitenkin pyrkimyksemme monista näkökulmista avautuvaan kertomukseen, jossa lukijaa johdateltiin katsomaan kyliä eri aikoina tehtyjen paikalliskuvausten läpi niin, että myös kenttätöiden tuottamiskontekstit tulisivat esiin.

Arkistoidut kenttätyöaineistot sisälsivät paikallista muistitietoa yleensä tutkijan muistiinpanoihinsa referoimina tietoina, eräänlaisina fragmentteina, joista puuttuvat kyläläisten ääni ja tietoja toisiinsa suhteuttava merkityksenanto ja subjektiiviteetti.⁵ Tämän vuoksi käytimme Seurasaarisäätiön kylätutkimusaineistojen rinnalla mahdollisuuksien mukaan muita arkistoista esiin kaivamiamme muistitietolähteitä, jotka kuvasivat kenttätutkimuksissa dokumentoituja paikkoja tai sukuja asukkaiden äänellä. Päädyimme kompromissiin, sillä kohteiden sijainnin ja luonteen moni-ilmeisyyttä esitelläksemme jouduimme lopulta kuitenkin valitsemaan mukaan myös sellaisia kohteita, joista ihmisten arkielämän kuvaukset tai toimijoiden paikalle antamat merkitykset puuttuivat. Monin paikoin jouduimme tyytymään pääasiasa erilaisten paikallisten asuin- ja elinolosuhteiden esittämiseen.

Arkistoissa oli joidenkin kenttätutkimusaineistojen yhteydessä demografisia väestötilanteen selvityksiä 1800-luvun lopusta tai 1900-luvun alusta. Erilaisten sosiaalisten tilojen rekonstruoinniseksi ja kohteiden eroavuuksia näyttääksemme päädyimme esittämään jokaisen kohteen yhteydessä väestön lukumäärän ja sosiaalisen rakenteen ainakin vuodelta 1910. Historiallisten arkistoaineistojen ja tilastojen avulla saatoimme päästä mikrotasolle, paikan silloiseen talojen ja torppien määrään, tuotantotapaan sekä yksittäisten kylädokumentaatioissakin kuvattujen talouksien työhön ja tuotantoon⁶. Käytimme siis tilastoaineistoja paitsi sosiaalisen rakenteen niin

mahdollisuuksien mukaan myös yksityiskohtia valaisevina kvalitatiivisina tai kertovina lähteinä. (Vrt. Toivonen 2000, 447–461.)

Kyliä systemaattinen esittely tai vertailu ei ollut tavoitteenamme, eikä siihen toisaalta ollut juuri aineksiakaan. Kenttätyökohteiden dokumentaatiot olivat hyvin heterogeenisiä niin kuvaamansa kokonaisuuden tai ilmiökentän kuin kuvaustapojenkin puolesta. Pyrimme tyypittelyyn sijaan tuomaan esille kohteiden moni-ilmeisyyden suhteuttamalla niitä kuvaavia tekstejä toisiinsa. Paikan maiseman, sijainnillisuuden ja muuttuvien suhteiden näyttämiseksi kunkin kertomuksen yhteyteen asetettiin kartta-aineistoja.⁷

Suomalainen kylä -julkaisuun (2000) sisältyvissä esittelyissä oli tehtävä valintoja ja kompromisseja myös ”oman” kuvaustyylimme ja kansatieteen vakiintuneiden kuvaustapojen välillä, sillä aineisto pohjautui ja jäsenyi vankasti kategorioittain, kulttuurialueittain vertaillen jne. Vaikka pyrimmekin välttämään leimaavaa puhetta esimerkiksi ”pohjalaisuudesta”, huomasimme että emme voineet olla kytkemättä aineistojamme ja esitystapaamme erilaisiin historiallisiin maakunnallisiin (heimo)representaatioihin diskursiivisine käytäntöineen.

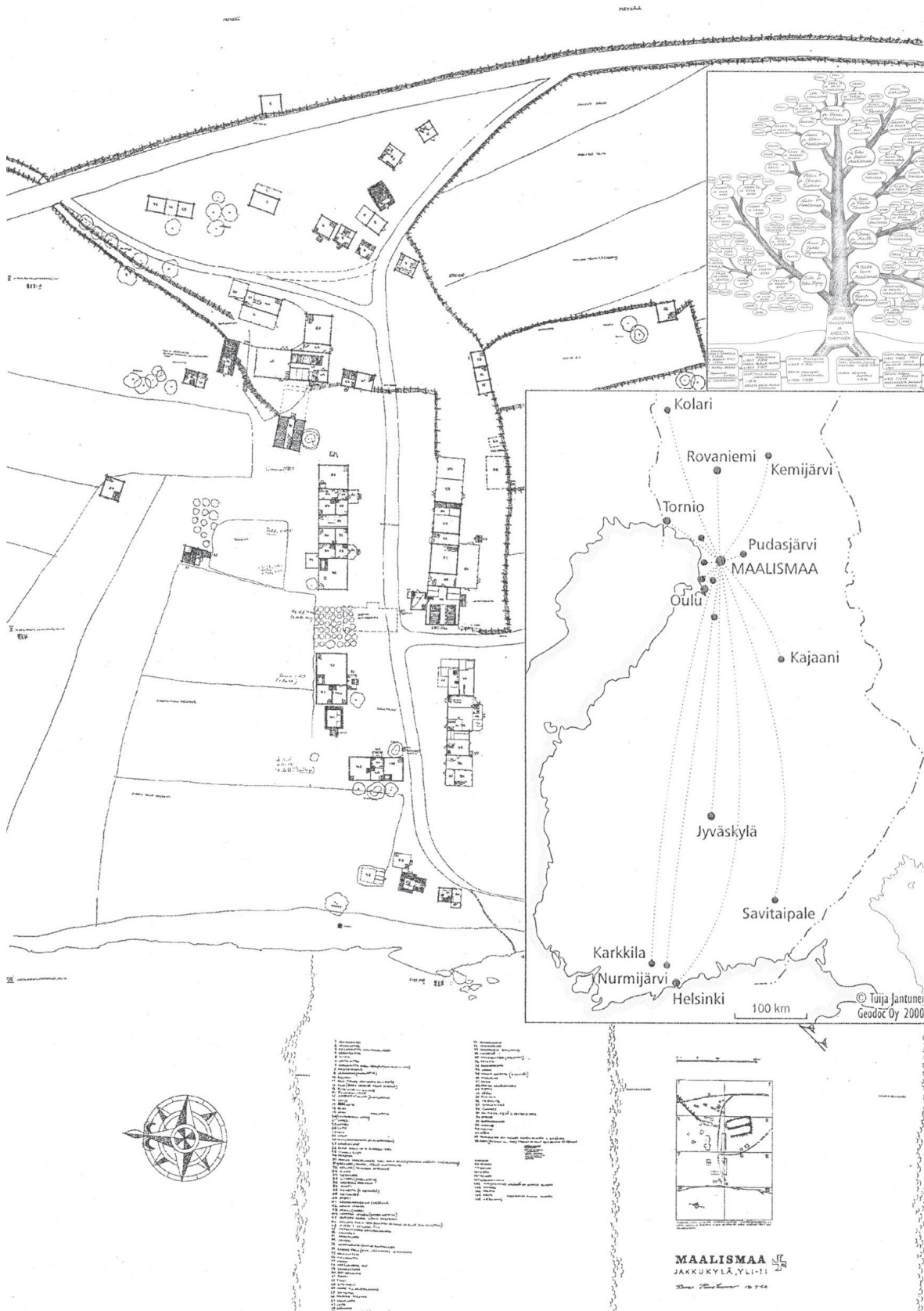
Pyrimme kirjoittamaan kyläesittelyistä eräänlaisia kurkistusluukkuja arjen elämään, asumiseen ja työhön, sukuun ja yhteisyyden muotoihin. Esimerkkien toivottiin toimivan kommunikaationa menneen ja nykyisyyden välillä, eräänlaisina viestintäkantajina esimerkiksi silloin, kun pohditaan muistamisen, kulttuuriperinnön tai ylipäänsä koko maaseudun merkitystä tulevaisuuden yksilöille ja yhteiskunnalle. (Ks. esim. Tovey 2002.)

Tavoitteenamme oli samalla tuottaa kirja, joka näyttää ”kylän” myös kirjan katsojan tai lukijan omista kokemuksista sekä menneisyys–nykyisyys -suhteista riippuvana muodostelmana ja paikkana. Siten todellisena, olevana paikkanakin se olisi aina joiltakin osin erilainen muodoste, jossa kuitenkin aina osa olennaisesta on ylimuistoista, pysyvää ja yhteistä. Toivoimme, että kuvaukset tarjoaisivat lukijalle mahdollisuuden kohdata paikkoihin kytkeytyvä samuus ja vieraus. (Knuuttila 1998a ja 1998b; Aittola & Raiskila 1994, 213–231.)

Lopputuloksena oli esitystapa, jossa teimme monenlaisten valintoihin liittyvien kompromissien seurauksena kollaasin paikan eri ulottuvuuksista ja paikkaa tavoittelevista tai sitä tulkitsevista aineistoista. Kirjan kokonaisilmeen luomisessa oli merkittävä osuus taittajalla, Jari Koskella, joka yhteistyössä meidän kanssamme muokkasi esittelyjen visuaalista muotoa viittauksineen. Paikkoja kuvataan ja kuvitetaan ihmisten jälkien, maisemien, esineiden, rakennusten ja niitä kuvailevien tekstien, taulukoiden tai kuvayhdistelmien avulla. Työprosessin kuluessa kunkin kyläartikkelin rakenteellinen esitystapa hahmottui sellaiseksi, että kuvauksessa lukijalle

MUISTELTU JA KUVATTU SUOMALAINEN KYLÄ

Kesäisissä sukujuhlissa paikallinen ja sosiaalinen konkretisoituvat ajallisina kerroksellisina muistikuvina. Tutkijan osana on näyttää niitä dokumentteja, joita avaamalla eri näkökulmista lähestyvät katsojat tuottavat aina uusia kertomuksia. Maalismaan asemapiirustus (s. 98) kuvaa tilannetta 1900-luvun alkupuolella, jolloin sukupiihan kaikki rakennukset olivat käytössä (piirtänyt Raimo Puustinen). Pienempi piirustus kuvaa koulutuksen ja työn vuoksi pois muuttaneiden jälkeläisten muuttosuuntia (piirtänyt Tuija Jantunen). Sukujuhlissa vuonna 1997 palattiin suurin joukoin lähes autioituneeseen pihapiiriin. Kuva: Riita Räsänen.

avautuisi useita näkökulmia yhtä aikaa. Tähän johti myös käytetty lähteistö, joka edellytti lukuisien eri metodien ja lukutapojen hyödyntämistä.

Aineistojen katselumme ja tulkintamme pohjautuu lähinnä seuraaviin laadullisen tutkimuksen lähestymistapoihin (vrt. Karjalainen 1995, 18):

1. Realistinen (mimeettinen) tulkinta avaa näkökulman kohteen olennaisten, tilanteen ja paikkojen todellisuutta jäljittelevien, piirteiden ja vastaavuuksien rekonstruointiin ja uudelleen tuottamiseen. Sen mukaan aineistot ovat arvokkaita dokumentaatioita sinänsä, kuvatessaan maastosta dokumentoituja konkreettisia asuin- ja elinolosuhteita, tilallisia järjestelyjä.
2. Hermeneuttis-fenomenologisiin tulkintatraditioihin pohjautuvat tulkinnat avaavat näkökulmia arkielämän kokemuksellisuuteen ja sen ymmärrettävyyteen esimerkiksi muistitietokatkelmien avulla.
3. Tekstuaaliset tai konstruktionistiset (ks. esim. Hall 1997, 24–26) tulkinnat avaavat meille näkökulmia tekstien, tässä myös kuvien ja karttojen lukemisen ja merkityksellistämisen prosessiin, jossa tulkinnat tehdään intertekstuaalisesti yhä uudelleen ja uudelleen. Monen näkökulman avaaminen yhtäaikaaisesti liittyy toimin-

tamme keskusteluihin tieteellisen triangulaation prosessista: eri aineistoja, lähestymistapoja, metodeja ja teorioita yhdistelemällä kykenimme ylittämään henkilökohtaisia ennakkokäsityksiämme. Toisaalta lähtökohdaksemme annettu aineisto ja tutkimustehtävä ei monista yrityksistä huolimatta myöskään antanut mahdollisuuksia sitoutua yhteen teoreettiseen näkökulmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 140–146 < ks. Denzin 1978, 301–304.)

Tutkimuksen etiikka ja arvovalinnat

Tekemämme kollaasi kompromisseineen on valintamme siitä, mitä menneisyydestä kerrotaan, mutta samalla se vaikuttaa siihen, miten ajateltu lukija hahmottaa nykyisyydessään sekä mennyttä että tulevaa. Tutkijalla on valintoja tehdessään tiettyä valtaa ja vapautta, mutta loppujen lopuksi myös vastuuta siitä, miten kohteet tai niiden kuvastamat arvot tutkimuksessa representoituvat ja miksi. Valinnat ovat osin tutkimuspoliittisiakin päätöksiä siitä, mitä pidetään arvokkaana tutkia ja miten. Valintoja tehdään kuitenkin aina erilaisten reunaehtojen, ajan ja tekstille asetetun tilan puitteissa, jolloin tutkijan on usein tingittävä alkuperäisistä intentioistaan tai ihanteistaan.

Kokemustemme perusteella ihmiset suhtautuvat myönteisesti siihen, että heidän koti- tai asuinpaikkansa menneisyydestä kirjoitetaan. Lähiajan historiallisiin ja muistitietolähteisiin perustuvassa tutkimuksessa on otettava huomioon se, että esiin nostetut ja tiettyihin historiallisiin henkilöihin liitetyt ilmiöt koskettavat erilaisten sukulaisuus- ja paikkasidostensa kautta myös nykyihmisiä. Sinänsä neutraalienkin oloisilla paikalliskuvauksilla on taipumus uusintaa ja luoda paikan tai alueen identiteettiä niin hyvässä kuin pahassakin. Tutkimuksissa esiin tulevia negatiivisia asioita, jännitteitä, ristiriitoja tai muita ongelmia onkin kuvattava tietoisina seurauksista tai väärin tulkintojen mahdollisuuksista. Tutkimusta tehtäessä on siis toimittava kuvattavien ihmisten ehdoilla, mihin osaltaan pyrkii myös uusi tietosuoja laki. Eriyisesti tämä on muistettava nykyisissä fenomenologispainotteisissa tutkimuksissa, jotka nostavat yksityisen ja intiimin erityisen kiinnostuksen kohteeksi. Esimerkeisämme pyrimme ongelmallisia tai arkaluonteisia kysymyksiä käsiteltäessä häivyttämään kytköksiä tunnistettaviin ihmisiin tai paikkoihin.

Kirjan vastaanotosta saatujen palautteiden perusteella tärkeänä on pidetty sitä, että ihmiset ja paikat ovat ”todellisia” ja identifioitavissa. Tällöin ne ovat liitettävissä kuvausten ja muistelemisen prosesseihin uusina jälkinä olleesta ja menneestä. Kritiikki puolestaan kohdistui yleisimmin siihen, että ihmisten arkielämän kuvaukset jäivät toivottua ohuemmiksi ja kohteiden myöhemmät ”kohtalot” eli nykyisyys

avoimiksi. Paikka-, ilmiö- ja kuvavalintamme ovat omia kannanottojamme ”suomalaisen kylän” ja kyläläisyyden, maaseudun paikallisuuksien kuvaamisen ja muisteluun traditioiden, näyttämiseen. Valokuvat tai piirrokseltaan eivät tyhjenny yhdestä merkityksellistämisestä. Tutkija tekee tulkinnoillaan ja rakentamallaan viitekehysillä kohteesta kertovat etnografiat, mutta lukija ja katsoja tekevät niistä omat tulkintansa. Uudet kysymykset ja aikatasot vaativat paluuta kentälle ja arkistoihin.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Aittola, Tapio & Raikola, Vesa 1994. [Suomentajien] Jälkisanat. – Peter L. Berger & Thomas Luckmann. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*, 213–231. Helsinki: Gaudeamus.
- Anttila, Veikko 1968. Kansanomaiset yhteiskuntamuodot etnologisen tutkimuksen kohteina. – *Kotiseutu* 2–3/1968, 63–70.
- Anttila, Veikko 1976. Alueelliseen pienyhteisöön kohdistuvasta tutkimuksesta. – *Alueelliset pienyhteisöt tutkimuskohteina. Symposium Jyväskylässä 16.–17.9.1976*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Anttila, Veikko 1988. Kansatieteestä kulttuuriantropologiaan – Tieteestä kulttuurin yleisselittäjäksi. – Kari Immonen (toim.) *Tieteen historia – tieteen kritiikki*, 108–118. Turun yliopiston historian laitos. Julkaisuja n:o 9. Turku: Turun yliopiston historian laitos.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bergquist, Magnus & Svensson, Birgitta (red.) 1999. *Metod och minne. Etnologiska tolkningens och rekonstruktionens*. Lund: Studentlitteratur.
- Denzin, N. A 1978. *The research art*. New York: Mc Graw-Hill.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 1996. *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturovetenskap*. Stockholm: Natur och kultur.
- Erixon, Sigurd 1960. *Svenska byar utan systematisk reglering. En jämförande historisk undersökning utarbetad med stöd av Nordiska Museet och Samfundet för Svensk Folklivsforskning*. Stockholm.
- Fornäs, Johan 1998. *Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hagar, Helmut 1952. Byundersökningarna under de senaste fem åren. – *Liv och folkkultur* V, 143–144.
- Hall, Stuart 1997. *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London & Thousand Oaks & New Delhi: Sage.
- Heikkinen, Antero 1999. Kylä Suomen historiassa 1800-luvun lopulle. – Jukka Partanen & Pasi Tuunainen (toim.) *Kylä kirjaksi. Eväitä kylähistorian tekijälle*, 17–34. Pohjois-Karjalan Historiallisen yhdistyksen vuosikirja 7. Joensuu: Pohjois-Karjalan Historiallinen yhdistys.
- Highmore, Ben 2002. *Everyday Culture and Cultural Theory. An Introduction*. London & New York: Routledge.
- Hirn, Marta 1970 (toim.). *Kuvia katoavasta Suomesta. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen taidehistoriallisten retkikuntien piirroksia ja akvarelleja vuosilta 1871–1902*. Helsinki: Weilin+Göös.
- Junkala, Pekka 1998. Etäisyys suomalaisena kulttuurisena ulottuvuutena – eli miksi Itä-Suomi ja Länsi-Suomi näyttävät erilaisina. – Pekka Junkala & Bo Lönnqvist (toim.) 1998. *”Toinen” sivilisaatio*, 101–107. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos. Tutkimuksia 36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.
- Junkala, Pekka & Määttä, Jari (toim.) 2002. *Paikallisuuden juuret ja versot. Jatkuvuuksia Judinsalon maalaismaisemassa*. Etnografia 5. Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen julkaisusarja. Jyväskylä: Atena.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1995. Elämä tässä talossa. Lähikartoitusta kirjallisuuden kautta. – *Alue ja Ympäristö* 24:2, 15–24.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1997. Aika, paikka ja muistin maantiede. – Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 227–241. Tampere: Vastapaino.
- Kirveennummi, Anna 1997. Ethnology and local recalled knowledge. Transmission of social memory in the village studies of Seurasaari Foundation. – *Ethnologia Fennica* 25, 19–29.

- Kirveennummi, Anna & Räsänen, Riitta 2000. *Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 777. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Knuutila, Seppo 1998a. Paikan synty suomalaisena ilmiönä. – Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*, 191–214. Tampere: Vastapaino.
- Knuutila, Seppo 1998b. Menneisyys identiteetin paikkana. – Sakari Hänninen (toim.) *Missä on tässä?*, 17–41. SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, Teppo & Räsänen, Matti (toim.) 1989. *Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti*. Tietolipas 114. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lilja, Agneta 1996. *Föreställningen om den ideala uppteckningen: en studie av idé och praktik vid traditionssamlade arkiv: ett exempel från Uppsala 1914–1945*. Uppsala: Dialekt- och folkminnesarkivet.
- Löfgren, Orvar 1996. Ett ämne väljer väg. – Billy Ehn & Orvar Löfgren (red.) *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*, 13–87. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lönnqvist, Bo 2000. Lukijalle. – Bo Lönnqvist (toim.) *Arjen säikeet – aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*, 7–9. Jyväskylä: Atena.
- Lönnqvist, Bo 2002. Myytti harmonisesta paikallisuudesta. – Pekka Junkala & Jari Määttä (toim.) *Paikallisuuden juuret ja versot. Jatkuvuuksia Judinsalon maalaismaisemassa*, 119–124. Etnografia 5. Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen julkaisusarja. Jyväskylä: Atena.
- Nikander, Gabriel 1975 [1916]. *Byar och gårdar i Helsinge från 1750 till 1865. Bidrag till Helsinge sockens historia*. [Sine logi.]
- Nilsson, Bo G. 1996. *Folkhemmets arbetarminnen. En undersökning av de historiska och diskursiva villkoren för svenska arbetares levnadsskildringar*. Stockholm: Nordiska Museet.
- Paasi, Anssi 1996. Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntymäpaikat ja nykyiset asuinalueet. *Terra* vol 108, 4/1996, 210–223.
- Paulaharju, Samuli 1923. *Vanhaa Lappia ja Peräpohjaa*. Helsinki: Kirja.
- Paulaharju, Samuli 1933. *Härmän aukeilta*. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Pihlainen, Kalle 2002. Historiankirjoitus ja kerronta fakta – fiktio -keskustelun jälkeen. – Meri Heinonen & al. (toim.) *Dialogus. Historian Taito*, 165–178. Turku: Kirja-Aurora.
- Raivo, Petri 1997. Kulttuurimaisema. Alue, näkymä vai tapa nähdä. – Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 194–209. Tampere: Vastapaino.
- Ränk, Gustav 1949, 1951. *Das System der Raumeinteilung in den Behausungen der nordeurasischen Völker I, II*. Skrifter utgivna av Institutet för folklivsforskning vid Nordiska Museet och Stockholms Högskola 2, 3. Tierp: Institutet för folklivsforskning vid Nordiska Museet och Stockholms Högskola.
- Räsänen, Riitta 1993. Kylä, yhteisö ja miljöö kansatieteen tutkimuskohteena. Katsaus lähestymistapojen historiaan. – *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen vuosikirja 1993*, 11–28.
- Räsänen, Riitta 1995. Kansannaiset kuvissa. – Anja Tuomisto & Heli Uusikylä (toim.) *Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen*, 93–121. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sallinen-Gimpl, Pirkko 1982. Etnologinen kylätutkimus. – Päivikki Suojanen & Lassi Saressalo (toim.) *Kulttuurin kenttätutkimus*, 99–119. Tampereen kansanperinteen laitoksen julkaisuja 9. Tampere: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos.
- Sarmela, Matti 1994. *Suomen perinneatlas. Suomen kansankulttuurin kartasto 2*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 587. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Suomen kulttuurihistoria II* 1934. Jyväskylä: Gummerus.
- Sääskilahti, Nina 1997. *Kansa ja tiede. Suomalainen kansatiede ja sen kohde 1800-luvulta 1980-luvulle*. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos, Tutkimuksia 31. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.
- Talve, Ilmar 1972. *Suomalaisen kansanelämän historialliset taustatekijät*. Tietolipas 70. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tiitta, Allan 1994. *Harmaakiven maa: Zacharias Topelius ja Suomen maantiede*. Helsinki: Suomen Tiedeseura.
- Toivonen, Timo 2000. Mikrohistoriasta ja aikasarjoista. – Pauli Kettunen, Auli Kultanen & Timo Soikkanen (toim.) *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista*. Osa 1, 447–460. Turku: Kirja-Aurora.
- Tokoi, Oskari 1953. Lapsuuteni muistoja. – *Keski-Pohjanmaa -sarja III*. Kannus: Keski-Pohjanmaan Maakuntaliitto.
- Tovey, Hilary 2002. The European Countryside in Transition. – Kalle Pihlainen & Erik Tirkkonen (eds.) *Rustica Nova. The New Countryside and Transformations in Operating Environment*, 23–45, Publications of the Institute of History Nr. 17. Turku: University of Turku, Cultural History.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2003. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki.
- Valonen, Niilo 1970. Muuttuva taajama. – *Seurasaaari* 1970, 7–12. Helsinki: Seurasaaarisäätiö.
- Vanhaa Hauhoa* 1934. V. 1925 toimineen kansatieteellisen kylätutkimusretkikunnan tulokset. Kansatieteellinen Arkisto I. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Virtanen E.A. 1934. Kyläyhteiskunta ennen isojakoa. – *Suomen kulttuurihistoria II*, 417–477. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Viitteet

- 1 Hermeneuttis-fenomenologisista ja konstruktionistisista traditioista esim. Berger & Luckmann 1994, 29–57; Fornäs 1998, 167–169; historian ja kansatieteen suhteesta ks. Löfgren 1996, 81–85.
- 2 Kirjan tilaajana oli Seurasarisäätiö, sen tekemisen kustansivat Alfred Kordelinin säätiö ja Seurasarisäätiö. Työ tehtiin eripituisina jaksoina 1990-luvun kuluessa, ja kirjan julkaisi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 3 Pääasiassa läntisen Suomen kyliin kohdistetuissa tutkimuksissa dokumentoitiin kyläasutuksen muotoja kansatieteen nuorien tutkijoiden ja opiskelijoiden sekä taideopiskelijoiden voimin. Kenttätöaineistot – mittauspiirustukset, valokuvat ja kenttätöraportit – muodostavat tutkimuspaikkakohtaisia materiaalikokoelmia, joiden yhteydessä säilytetään myös erilaisia muita lähteitä: kopioituja ja jopa alkuperäisiä tilojen maanomistukseen ja jakoihin liittyviä asiakirjoja, syytinkisopimuksia, perunkirjoja, tapettinäytteitä, nauhoitettuja laulu- ja puhenäytteitä jne. Aineistoa on käytetty Niilo Valosen rakennustutkimuksissa ja muissa alan julkaisuissa. Töihin ryhtyessämme suurin osa oli käsittelemätöntä ja ennen julkaisematonta kenttätöaineistoa. (Ks. Kirveennummi & Räsänen 2000, 7–11.)
- 4 Lähdeaineistojen muodostamisvaiheessa tehtyjen valintojen uusiminen tai kumoaminen on vaikeata tai peräti mahdotonta: dokumentaatioista ei enää helposti nosteta esiin esimerkiksi torpparialueita, jos ne näissä vanhoihin kyläkeskustoihin keskittyneissä kylätutkimuksissa oli päätetty jättää tai jouduttu jättämään kylän keskustan (talollisalueiden) kuvausten tieltä syrjään. (Ks. Räsänen 1995; Kirveennummi 1997.)
- 5 Nauhuria on käytetty vain poikkeustapauksissa esimerkiksi lauluja äänitettäessä. Aineistoissa painottuvat siis tutkijoiden ja piirtäjien tulkinnat ja näkemykset kohteestaan. Kyliin tekemiemme havaintomatkojen yhteydessä keskustelimme talojen asukkaiden ja jo 1960-luvulla tutkijat vastaanottaneiden kyläläisten kanssa.
- 6 Taloudellisen toiminnan kuvaamiseksi käytimme vuoden 1910 maatalouslaskennoissa koottujen tilastojen alkuperäisaineistoja Kansallisarkistossa.
- 7 Kohteen kuvauksen alkuun sijoitettiin 1900-luvun alkupuolen Suomen taloudellisten tai pitäjän karttojen pohjalta piirretty kartta, eriaikaisia asemapiirustuksia, maanjakokarttoja tai yläperspektiivikuvia. Historiallista kyläkuvausta selventävät karttatutkimukset tehtiin maanmittaushallituksen arkistossa Helsingissä sekä läänien maanmittauskonttoreissa.